

8. Классическая педагогика: Учебное пособие / Л.С. Нечепоренко, Я.В. Подоляк, В.Г. Пасинюк. – Х.: Основа, 1998. – 420 с.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
10. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – Харків: ОВС, 2002. – 398.
11. Ничкало Н.Г. Наукові дослідження з проблем педагогіки і психології вищої школи // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку: Зб.наук.пр. – К.,1996. – С. 41.
12. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
13. Педагогічний словник / За ред. М.Д.Ярмаченка. – К.: Пед. думка, 2001. – 516 с.
14. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори в п'яти томах. – К. : Рад. Школа, 1976. – Т.1. – С. 55-140.
15. Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект: Монографія / За ред. Н.Г.Ничкало. – К., – 450 с.
16. Прокопенко І.Ф., Євдокімов В.І. Педагогічні технології: Навч. посібник. – Х.: Колегіум, 2006. – 222 с.
17. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія, 2000. – 544с.

О.В. Бугрій

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нині однією з провідних соціокультурних тенденцій є технологічний розвиток суспільства, а саме технологізація діяльності в різних сферах людського життя. Не є винятком і сфера освіти. Оскільки широкий інтерес до проблеми педагогічних технологій викликаний різними мотивами: одні вчені традиційно вірні модному направленню; інші стурбовані станом освіти і бачать в технологізації чергову панацею від усіх бід; треті вважають, що технологізація – об'єктивний процес, що підготував етап еволюції освіти для вирішення якісно нових завдань.

У самому загальному вигляді технологія (від грецького *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – вчення, поняття) – це “сукупність знань про способи і засоби здійснення яких-небудь процесів, а також самі ці процеси, при яких відбувається якісна зміна якого-небудь об'єкта”.

Найбільш звичне поняття “технологія” має відношення до виробничого процесу. У цьому значенні технологія визначається як “сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу в процесі виробництва продукції”.

У багатьох підходах поняття “педагогічна технологія” трактується через поняття педагогічної системи. Наприклад, В.П.Беспалько визначає педагогічну технологію як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці. Педагогічна система розуміється автором як сукупність взаємопов’язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, ціле направленного і навмисного педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями. Тут виникає питання, чи може люба педагогічна система бути представлена як педагогічна технологія. Вірогідно, педагогічна технологія має свої специфічні відмінності від звичайної педагогічної системи. Технологія може бути компонентом підсистеми. Підсистема відображає цілісність всієї педагогічної дійсності, її необхідні компоненти, взаємозв’язки і структуру. Технологія ж може виступати в якості компонента підсистеми, але не є нею самою. Педагогічна технологія не ідентична педагогічній системі, а лише володіє ознакою системності. Це означає, що люба педагогічна технологія є системою, але зі своїми компонентами, характерними для неї зв’язками, зі своїм розумінням педагогічної дійсності, яку вона відображає.

Б.П.Бархаєв розглядає педагогічну технологію у вигляді педагогічної діяльності, заснованої на доцільному використанні “матеріалізованих” і “технізованих” засобів навчання і виховання в інтересах підвищення стійкості й ефективності педагогічного процесу. Б.П.Бархаєв зазначає, що в рамках методу може бути використана та чи інша система педагогічних засобів і способів їх реалізації в інтересах досягнення педагогічних цілей.

В.М.Монахов розуміє педагогічну технологію як набір процедур, що забезпечують професійну діяльність педагога і гарантованість кінцевого запланованого результату. У цьому визначенні фіксується діяльнісна природа технології, суть її полягає у системно побудованих процедурах (діях). В цілому з визначення ми отримаємо лише уявлення про технологію як про діяльність, її структурних складових – процедура і усвідомлення того, що результати діяльності мають пряме відношення до технології.

Огляд змісту визначень поняття “педагогічна технологія” приводить у своєму дослідженні В.І.Богомолів. Він приходять до

думки, що поняття педагогічної технології використовують для позначення чотирьох різних явищ: технічних засобів навчання; окремих теорій навчання; інструментального апарата теорії навчання; мистецтва навчання і виховання.

Найчастіше думка спеціалістів зводиться до того, що технологія навчання – це наука про використання сучасних технічних засобів у навчальному процесі. Однак це трактування поняття не пояснює сутнісну сторону технології навчання.

Альтернативною точкою зору є розуміння технологій самостійними теоріями навчання. Основні функції теорії в будь-якій науці – це системний опис, пояснення передбачення того, як буде функціонувати і розвиватися відповідний об'єкт дійсності, який отримав відображення в установлених науковою теорією закономірностях. Для будь-якої наукової теорії для опису її сутності необхідна система наукових понять, що цілісно охоплюють той об'єкт дійсності, який відображає дана концепція. В сучасних публікаціях називають технологіями програмоване навчання, теорію формування наукових узагальнень, поєднання різних теорій – проблемно-модульне навчання.

Ряд робіт, присвячених технологіям навчання пов'язують їх з інструментальним апаратом і відводять їм “місце зімкнення або містка між теоріями і практикою навчання”. При цьому часто навчання, як процес виробництва знань, напряму асоціюють з компонентами і логікою виробничого процесу. Наприклад, М.В.Кларін пов'язує технологію з інструментальною направленістю, з прикладним, організаційно-методичним потенціалом педагогіки. На його думку, педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування усіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей.

Уявлення технології як мистецтва навчання і виховання розглядали великі методисти і дидакти минулого. Я.А.Коменський вважав навчання людини “мистецтвом мистецтв”. К.Д.Ушинський був переконаний, що психолого-педагогічні знання і здібності вчителя утіляться в істинне мистецтво. У працях А.С.Макаренка поняття “техніка” застосовується в різних значеннях (наприклад, “технологічна логіка”, “техніка сімейної дисципліни”, “техніка аналізу власного досвіду” і т.д.). Даний аналіз показує, що поняття “технологія” використовується для позначення реально існуючих процесів у навчанні, а не просто систематичного вивчення цих процесів. Це говорить про те, що сучасний рівень навчання в ряді випадків являє

собою унікальний факт взаємопроникнення, інтеграції мистецтва, методики, практики і теорій навчання в єдину систему.

Таким чином, технологія – це дуже багатогранне явище. Недивлячись на широке поширення терміну “педагогічна технологія” і вже визначене місце його в системі освіти, зміст поняття, його об’єм постійно підлягає обговоренню.

Новизна поняття “технологія навчання” дозволяє судити про наявність фактичної відмінності сучасного типу навчання від усіх попередніх йому типів. Сутність інтеграції, яка здійснюється в технології навчання, пов’язана з розширенням відношень між теоріями навчання, сучасними інструментальними засобами і практикою навчання. Це показує, що дидактичне проектування і методичне конструювання, використання технічних засобів навчання і практика навчання досягли єдності. Однак це не означає, що ці види педагогічної діяльності не мають своєї специфіки. Найбільш важливим результатом технології навчання стає інтеграція різних видів діяльності і галузей педагогічного знання в єдину систему, збагачену новими зв’язками на стиках граничних сфер професійної діяльності педагога.

3.3. Кірікова, звертаючись до аналізу існуючих тлумачень поняття технології, зазначає, що існують два різних підходи до виділення предметної галузі, де має місце технологія. Ці підходи можна позначити наступним чином:

- Педагогічна технологія є процесуальною єдністю змісту, форми і методів навчання і виховання, що забезпечують гарантоване досягнення запланованих результатів. В даному випадку технологія виступає як модель педагогічного процесу.
- Педагогічна технологія – є сукупністю педагогічних дій по створенню і реалізації ефективного, гарантованого результату педагогічного процесу. Тут технологія розуміється як модель діяльності педагога.

Поняття “педагогічна технологія” може бути представлене трьома аспектами:

- науковим: частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання, що проектує педагогічні процеси;
- процесуально-описовим: опис процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих результатів навчання;
- процесуально-дієвим: здійснення педагогічного процесу, функціонування усіх особистісних і методологічних засобів.

Таким чином, педагогічна технологія функціонує і в якості науки, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і в якості системи способів, принципів і регуляторів, що застосовуються в навчанні, і в якості реального процесу навчання.

Г.К.Селевко у своїх наукових працях стверджує, що поняття "педагогічна технологія" в освітній практиці використовується на трьох рівнях:

- загальнопедагогічний рівень: загальнопедагогічна технологія характеризує цілісний освітній процес у даному регіоні, навчальному закладі, на певному ступені навчання;
- приватнометодичний (предметний) рівень: приватнопредметна технологія включає сукупність методів і засобів для реалізації певного змісту навчання і виховання в рамках одного предмета класу учителя;
- локальний (модульний) рівень: локальна технологія являє собою технологію окремих частин навчально-виховного процесу, вирішення окремих, дидактичних і виховних завдань (технологія окремих видів діяльності, формування понять, виховання певних особистісних якостей, технологія уроку і таке ін.).

Технологія в найбільшій мірі пов'язана з навчальним процесом – діяльністю учителя й учня, її структурою, засобами, методами і формами. Тому в структуру педагогічної технології входять: концептуальна основа, змістова частина навчання (цілі навчання загальні і конкретні, зміст навчального матеріалу); процесуальна частина – технологічний процес (організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності учнів, методи форми роботи вчителя, діяльність учителя по управлінню процесом засвоєння матеріалу, діагностика навчального процесу).

При визначенні елементів педагогічної технології позиції різних авторів найбільш схожі. Основними елементами педагогічної технології вважають мікротехнології: а) цілей; б) діагностики (початкової, поточної, підсумкової); в) спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу; г) організації і відбору форм, методів і засобів навчання; д) рефлексії; е) зміст навчального предмета.

Аналіз роботи вітчизняних і зарубіжних авторів (В.Беспалько, Б.Блум, М.Кларін, І.Марев, О.Пехота та ін.) з проблем педагогічної технології дозволив виділити найбільш суттєві ознаки, характерні для педагогічної технології: діагностичне цілепокладання, результативність, економічність, алгоритмування, візуалізація.

Діагностичне цілепокладання і результативність, як ознаки педагогічної технології передбачають гарантоване досягнення цілей і ефективності процесу навчання. Економічність виражає якість педагогічної технології, що забезпечує резерв навчального часу, оптимізацію праці викладача і досягнення запланованих результатів навчання в короткі проміжки часу. Наступна група ознак (алгоритмування, проектування, цілісність та управління) відображають різні сторони ідеї відтворення педагогічних технологій. Ознака корекції передбачає можливість постійного оперативного зворотного зв'язку, послідовно орієнтованого на чітко визначені цілі. У цьому значенні ознаки корекції, діагностичного цілепокладання і результативності тісно взаємопов'язані і доповнюють одне одного. Ознака візуалізації торкається питань застосування різної аудіовізуальної й електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання і використання різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників.

Використання педагогічних технологій в навчанні дозволяє досягати ефективності навчального процесу і забезпечувати діяльну основу підготовки учнів.